

Organen & st

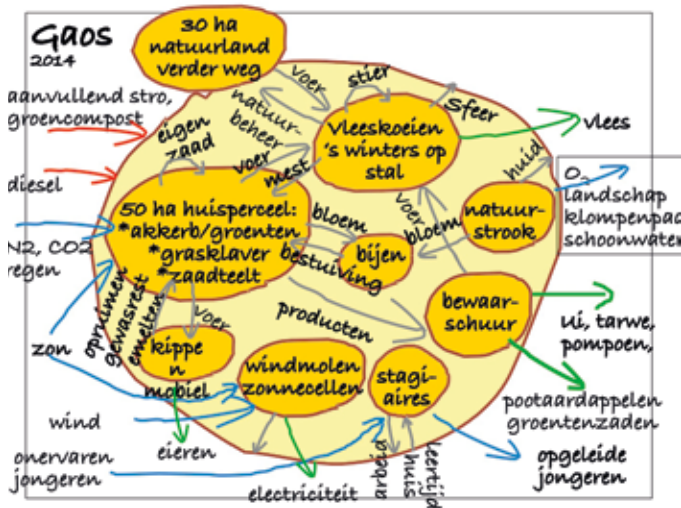
De activiteiten en processen die plaatsvinden op een landbouwbedrijf kun je vergelijken met de stofwisseling van een mens. Welke bedrijfs-onderdelen – organen – laten die stofwisseling goed verlopen? En welke organen kunnen beter buiten het lichaam (het bedrijf) worden gelegd?

Tekst: Kitty Peetoom

De vleeskoeien, de gewassen, het natuurland, de bijen: dit zijn onderdelen van boerderij Gaos, die je kunt zien als de organen van een lichaam (zie de afbeelding). "Al deze organen hebben een eigen specialisatie en werken met elkaar samen binnen een zinvol functionerend organisme", zegt Joke Bloksma. Bij elk (nieuw) orgaan moet de boer een afweging maken: houd ik dat binnen mijn bedrijf of besteed ik dat uit? "Denk aan de opkweek van groenteplanten, verkoop aan huis, educatie aan je publiek. De valkuil is dat je alles zelf uitvoert en te veel hooi op je vork neemt; dat je op een inefficiënte, niet professionele schaal aan het boeren bent." Joke tekent dit soort plaatjes samen met de boeren die zij adviseert. "We tekenen een grote cirkel, met daarin de diverse organen van het bedrijf. Met pijlen geven we de wisselwerking aan tussen de organen. Dat geeft heel veel overzicht en duidelijkheid. Zo krijgen we nieuwe inzichten." Het gangbare dogma is: specialiseren en schaalvergroten voor economisch rendement. "Maar je kunt ook economisch rendabel zijn door slim meerdere keren te verdienen met één orgaan: Wil en Lisan Sturkenboom plaatsten een paar hon-

ofwisseling

Het boerenbedrijf als levend organisme - 4

derd kippen in een mobiel kippenhok in hun Fruittuin van West in Halfweg. "De kippen eten je bodeminsecten op, ze leveren eieren en vlees en mest, zorgen voor publiciteit en dierlijke levendigheid. Eieren rapen geeft een prachtige boerderijbeleving voor de stadsbewoner."

Lijstjes

Om de betekenis van een bestaand of een mogelijk nieuw bedrijfsorgaan goed te overzien, laat Joke de boeren twee lijstjes maken. Op lijstje 1 staat: 'Wat kan dit (nieuwe) orgaan bijdragen aan het geheel?' en op lijstje 2: 'Wat heeft dit orgaan nodig van het geheel?' "Wil je wilgen? Dan heb je winterwerk en dat kan handig zijn in je arbeidsfilm, tenzij je in de winter op vakantie wilt. Dan moet je het niet doen", legt Joke uit.

Zaken als werkplezier en gezelligheid horen hier zeker ook bij. "Als je die vergeet, dan ga je verkeerde beslissingen nemen. Daarom is het nooit goed om in een te vroeg stadium een begroting te maken. Dat willen bedrijfsadviseurs altijd wel, maar het is veel slimmer om van een gewenst nieuw orgaan eerst de meerwaarde op alle fronten te bepalen. Diversiteit van bedrijfsactiviteiten is ook een manier van risicospreiding: loopt het ene bedrijfsonderdeel wat minder, dan gaat het in het andere deel misschien net wat beter."

Joke maakte ook lijstjes met een aantal akkerbouwers die vleeskoeien houden; deelnemers aan een intervisiegroep in Flevoland die zij leidt. "Steeds weer hebben we het over de betekenis van vleesvee in hun bedrijven, want als je vleesvee als apart orgaan financieel bekijkt, kan het meestal niet uit. Wat hebben ze ervoor over? Het geeft hen werkplezier en mest van eigen bedrijf. Een aantal boeren geeft aan zich niet te kunnen voorstellen, dat ze 's morgens niet meer naar de dieren lopen. Een ander laat de koeien op natuurland lopen van Staatsbosbeheer, waar het land minder duur is. Weer een ander kiest voor de binding met het publiek als belangrijke reden om het vee toch te houden."

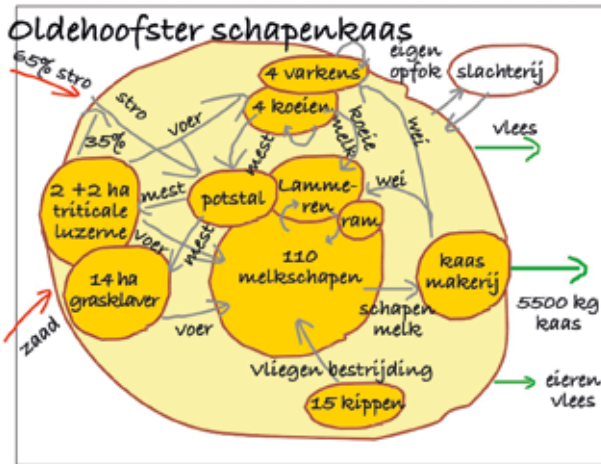
Houtwallen

Welke bijdrage aan het geheel?

- omhulling, mooi!
- fijn werkklimaat
- wind, drift breken
- lucht zuiveren
- hazelnoten, bramen
- brandhout, eiken tzt
- bloemen voor de vaas
- vogels, sluipwespen
- loof als veevoer
- schaduw voor vee
- ....

Wat heeft dit deel nodig?

- ruimte 5 m strooke
- arbeid snoei (met vriendengroep?)
- geen opslag in wal
- vaker langs lopen
- overpaadje + bank
- meer bloemen als ondergroei, ook rozen
- zichtlijn openen
- nestkasten

Open of gesloten

Het plaatje vol cirkels van de Oldehoofster kaasboerderij maakt in één oogopslag het gesloten karakter zichtbaar (overigens wordt de kaas tegenwoordig van geitenmelk in plaats van schapenmelk gemaakt). Bij een gesloten stofwisseling is er weinig transport, veel aansluiting bij het bedrijfseigene en kan de boer zijn kwaliteit beter garanderen. Andere bedrijven kiezen ervoor meer diensten of producten van buiten te betrekken. "Wanneer je daar als duurzame boer voor kiest, moet je je wel afvragen of je daar de verantwoordelijkheid voor kunt nemen. Gebeurt de opfok van stierkalveren op diervriendelijke wijze? Is de productie van je grondstoffen op een sociaal- en milieubewuste wijze gebeurd? Komt je afval goed terecht? Hoe is het plastic geproduceerd, en waar komt het hout vandaan dat je gebruikt? Een meer gesloten bedrijf maakt deze verantwoordelijkheid gemakkelijker."

Het 'organogram' zoals Joke dat met boeren tekent geeft een compleet overzicht van koop en verkoop. "En van schenking", benadrukt Joke. "Als boer krijg je een deel van je grondstoffen geschonken, zoals zon, water, CO₂ en wind. Geen industrie of zonnepaneel kan op tegen de fotosynthese. Dat is het wonder van de landbouw. Het is mooi om als boer zelf ook weer iets aan het landschap, aan de samenleving terug te schenken."

Maar pas op, waarschuwt ze. "Als je te veel schenkt, raak je uitgeput. Ik schrik soms zo van hoe veel uren boeren werken. Veel boeren bieden educatie en zorg gratis aan, maar je verwacht als consument ook een zekere professionaliteit van je leverancier, oftewel de boer. Als die boer nooit op vakantie kan, als hij uitgeput is omdat de balans tussen geven en krijgen en tussen efficiënt en 'leuk' volledig zoek is, dan vind ik dat echt niet biologisch-dynamisch." ☹️

Werkboek Gezond Landbouwbedrijf

Bioloog Joke Bloksma heeft het **Werkboek Gezond Landbouwbedrijf** geschreven, met veel praktische voorbeelden en oefeningen. In het boek benadert ze het gezonde boerenbedrijf als een levend organisme. Download of bestel het werkboek via jokebloksma.nl